

RNDr. Stanislav Hurník, CSc., VÚHU

Klastické žíly na dole Kohinoor

Mezi neobvyklé geologické jevy bezesporu patří klastické žíly. V odborné literatuře jsou zaznamenávány od dvacátých let minulého století a počátky jejich výzkumů jsou spjaty se jmény takových přírodovědeckých osobností, jakými byli Cuvier, Darwin, Dana, Leyell či Buckland. Do dnešní doby bylo o klastických žilách uveřejněno na 300 podrobných prací a zpráv.

V severočeské pánvi jsou klastické žíly známy desítky let z prostoru bílinské delty. Podrobněji byly zpracovány a publikovány žilné roje z lomu Most a to až na rozhraní posledních desetiletí (Hurník 1990, Váně 1989). V časové návaznosti byla dokumentována na dole VČSA gelinitová žíla (Hurník 1991). První zmínky o klastických žilách v severočeské hnědouhelné pánvi (původně nebyly označeny jako klastické žíly) jsou mnohem staršího data. Nejstarší je z roku 1961 a jedná se o průnik zvětralých pyroklastik shora do rozpukané lavice dinasových křemenců u Skršína (Hurník-Váně 1961). Druhá žíla pochází z VČSA a jedná se o puklinu ve zvětralé ruli skalního říčního pod Jánským vrchem, vyplněnou drobným štěrkem, který v několikametrové mocnosti překrýval zříčené masy rul (Hurník 1986). Tyto poslední zmíněné nálezy jen ojediněle se vyskytující žíly jsou kvartérního stáří. Naproti tomu předchozí jsou nejen geneticky, ale i litologicky vázány na produktivní miocén a s ním související sedimentační, deformační a diagenetické procesy. Z tohoto hlediska k nim lze přiřadit i žíly, které byly v minulosti odkryty v prostoru obce Libkovic na dole Kohinoor překopem Kohinoor-Alexander.

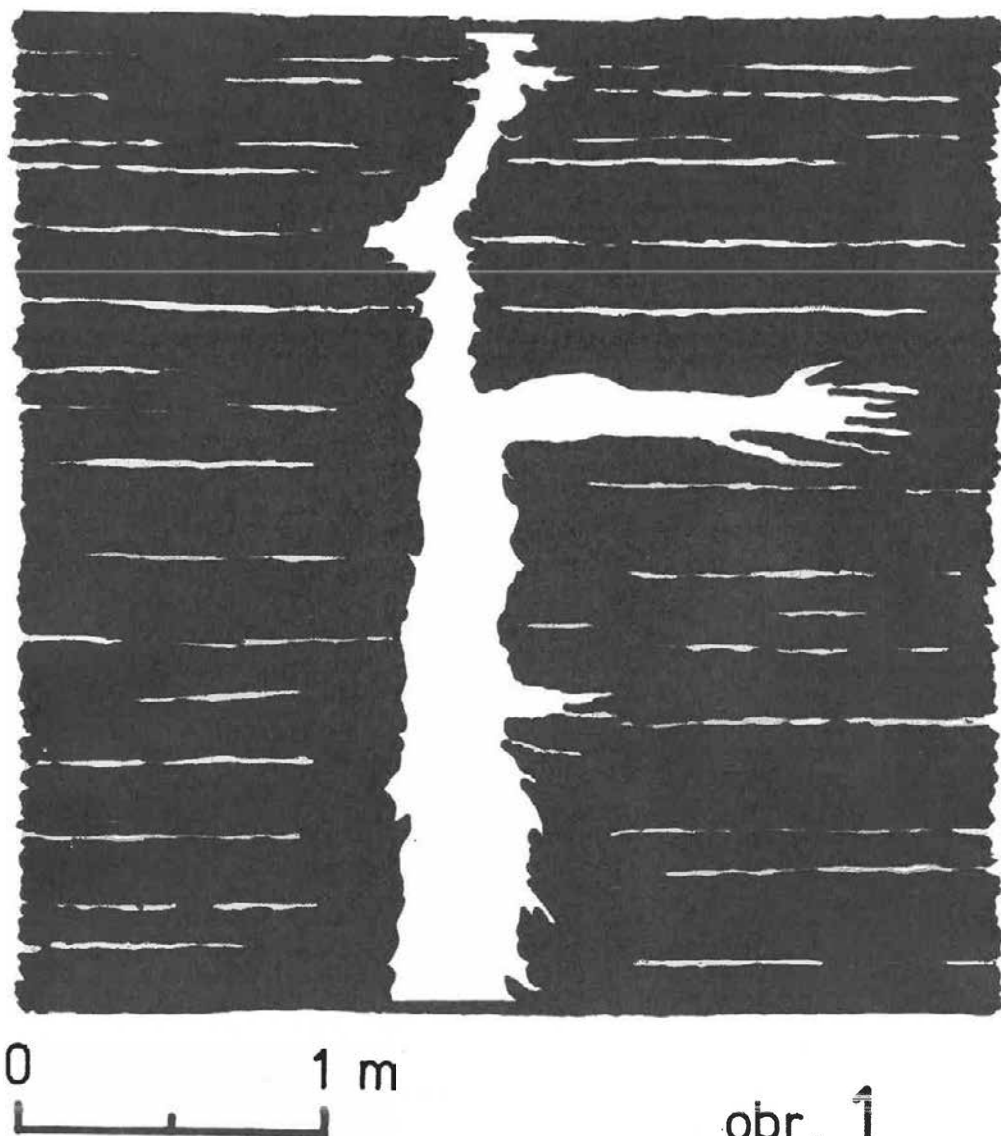
V letech 1985–87 se razil překop ze Severozápadního pole dolu Kohinoor na důl Alexander. V jarních měsících r. 1986 jím byla zastížena elevace v podloží sloje. Tvořena byla jílovcí hnědých až šedých barev s proměnlivou uhelnou příměsí. Některé polohy jílovců byly písčité. Styk uhelné sloje s jílovcí v podloží byl vesměs ostrý a byl doprovázen kluznými plochami. Zastížená elevace v podloží je součástí pruhu písčitojílovitých sedimentů, který se táhne od Duchcova na západ a vyznívá u Mariánských Radčic. Jalové sedimenty se v počvě překopu objevily ve staničení 478 m. Přibližně 1 m před tím prorážela uhelnou sloj jílová žíla. O dalších 5 m dále byly patrné ve sloji slabé jílové žilky.

Žíla byla ve staničení 477 m a probíhala napříč celou mocností sloje, obnažená překopem. Měla zhruba svislý průběh s tím, že její mocnost dosahovala až několika decimetrů. Stěny byly zprohýbané a místy rozštěpené. Přitom u mnohých apofýz uhelné sloje byl patrný ohyb směrem nahoru. Přibližně ve dvou třetinách výšky byl zhruba metrový horizontální odmrsk s rozštěpeným zakončením. Výplň žíly tvořil masivní světle hnědošedý jílovec. Žílu lze tvarově porovnávat s morfoloickým typem žil lb z lomu Most (Hurník 1990). Podle blízkosti báze sloje a ubývání mocnosti (šířky) žíly směrem nahoru, došlo zjevně k intruzi jílovcového materiálu do pukliny ve sloji zdola. V souladu s tím jsou i časté ohyby "výběžků" uhelné sloje rovněž směrem nahoru (obr. 1).

Zhruba 5 m od popsané žíly byl obnažen roj vlasových jílovcových žil, prostupujících uhelnou sloj. Jejich průběh byl zcela nepravidelný a v podstatě lze porovnávat s typem žil la a 2 z lomu Most. Za zmínku stojí, že subvertikální úseky těchto žil byly intenzivně oble zklikaceny.

Třebaže výše popsaný odkryv je výsledkem bodové příležitostné dokumentace a nikoliv systematického profilování překopu (tudíž není autorovi známa geologická stavba dalších úseků překopu), lze klást vznik popsaných klastických žil do příčinné souvislosti s existencí elevace jalových hornin v podloží sloje v daném prostoru. Vznik trhlin byl pravděpodobně podmíněn dotvářením a přizpůsobováním konečného uložení uhelné sloje na elevaci v podloží v důsledku přitížení nadložními sedimenty. Do vznikajících trhlin se vtěsňoval jílový

materiál ze zmíněné elevace v podloží. Vznik žil probíhal ještě během diagenetických procesů, kdy nekromasa sloje nebyla ještě zcela ulehlá a jílovce v podloží byly schopné pronikat do puklin ve sloji.

Literatura:

- Hurník S (1986): Geologická problematika Velkolomu Československé armády.
- Zpravodaj VÚHU, 3, 28-49, Most.
- (1990): Clastic dikes in the brown coal seam near Most in the North Bohemian Basin (Miocene). - Sbor. geol. věd, G 45, 123-150, Praha.
- (1991): Uhelná (gelinitová) klastická žíla v severočeské pánvi (Miocene). - Věst. ÚÚG, 66, 1, 23-29, Praha.
- Hurník S. - Váně M. (1961): Gravitační procesy a kryoturbace v severočeském terciéru. - Sbor. Čs. spol. zeměp., 66, 226-238, Praha.
- Váně M. (1989): Fosilní skluzy a intruze jílu v hnědouhelné sloji v Mostě.
- Věst. ÚÚG, 64, 1, 31-38, Praha.